

EUs nye retningslinjer for foretaksrapportering av klimarelaterte opplysninger – byggverk på utrygg grunn?

Anders Berg Olsen

Førstelektor, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet

Per Ståle Knardal

Førsteamanuensis, Norges teknisk naturvitenskapelige universitet

Sammendrag: I de siste årene har det i økende grad blitt fokusert på klima og bærekraft. Dette er en utvikling som også har fått økt oppmerksomhet i virksomheters rapportering, og en rekke aktører tar i bruk nye kriterier knyttet til bærekraft i sine retningslinjer og modeller for økonomiske beslutninger. Med utgangspunkt i regnskapsdirektivet har EU-kommisjonen utgitt retningslinjer for rapportering fra store foretak om ikke-finansiell informasjon. I dette kapittelet bygger vi på kunnskap fra utviklingen av finansiell rapportering og kriterier som har blitt utviklet for å forbedre og understøtte denne, og vurderer fundamentet for retningslinjer for rapportering av klimarelaterte opplysninger. Kapittelet bygger på en dokumentanalyse for å belyse grunnleggende forutsetninger om rapporteringsenhet, rapporteringens formål og kvalitetskriterier for ikke-finansiell foretaksrapportering. Dokumentanalysens resultat indikerer at kravene til ikke-finansiell rapportering kan videreutvikles med hensyn til systematikk og konsistens tilsvarende det som er utviklet for finansiell rapportering. Grunnlaget for rapportering av ikke-finansiell informasjon fremstår som uklart med hensyn til rapporteringsenhet, rapporteringens formål og sentrale kvalitetskriterier. Med bakgrunn i analysen foreslås det at det bør utvikles kvalitetskriterier for ikke-finansiell informasjon basert på kvalitetskrav til informasjon IFRS konseptuelt rammeverk for finansiell rapportering. Det er også behov for økt forskning innen ikke-finansiell rapportering.

Nøkkelord: bærekraft, ikke-finansiell rapportering, miljørapportering, regnskapsdirektivet

Sitering av denne artikkelen: Olsen, A. B. & Knardal, P. S. (2020). EUs nye retningslinjer for foretaksrapportering av klimarelaterte opplysninger – byggverk på utrygg grunn? I T. Stenheim, K. M. Baksaas og E. M. Kulset (Red.), *Aktuelle temaer i regnskap og revisjon* (Kap. 11, s. 321–344). Oslo: Cappelen Damm Akademisk. <https://doi.org/10.23865/noasp.112.ch11>
Lisens: CC-BY 4.0.

11.1 Introduksjon

Klodens klimautfordringer er betydelige. EU og mange andre mener at foretak må synliggjøre og rapportere mer klimarelatert informasjon, dersom målene for blant annet klimagassutslipp skal nås. Parisavtalen (UN, 2015) definerer et mål om at global temperaturstigning må begrenses til 2 grader over før-industrielt nivå. Parisavtalen og rapporter fra FNs klimapanel (IPPC) er brukt som begrunnelse for utgivelse av EUs retningslinjer for rapportering fra store foretak om klimarelatert informasjon, som ble utgitt i juni 2019. En forutgående høringsrunde ble gjennomført mellom 20. februar og 20. mars 2019. Disse retningslinjene er et tillegg til retningslinjer om ikke-finansiell rapportering utgitt i 2017.

EUs retningslinjer har forankring i regnskapsdirektivet (2013/34/EU), etter at det ble endret av direktiv 2014/95/EU vedrørende bestemmelser om visse store foretaks og konserners offentliggjøring av ikke-finansielle opplysninger. Endringsdirektivet krever at store foretak skal gi informasjon om miljøspørsmål, sosiale og personalmessige forhold, status for menneskerettigheter og bekjempelse av korrupsjon og bestikkelser, i den grad det er nødvendig for å forstå foretakets utvikling, resultater, stilling og virkningen av foretakets aktiviteter. Motivet bak bestemmelser gitt i direktiv 2014/95/EU, er beskrevet i fortalen til direktivet:

Offentliggjøring av ikke-økonomisk informasjon er et avgjørende skritt for å styre overgangen til en bærekraftig global økonomi ved å kombinere langsiktig lønnsomhet med sosial rettferdighet og miljøvern. I denne sammenhengen bidrar offentliggjøring av ikke-økonomisk informasjon til å måle, overvåke og styre virksomhetsaktiviteter og deres innvirkning på samfunnet.

En rekke næringslivsaktører, herunder investorer og banker, bygger inn nye kriterier knyttet til bærekraft i sine retningslinjer og modeller for økonomiske beslutninger. For å understøtte denne utviklingen og for å legge til rette for ansvarliggjøring av foretak, styrever og ledere, legger myndigheter og private standardsettere innsats i å utvikle nye regler, standarder og anbefalinger for utarbeidelse av rapportering fra foretak om ulike aspekter ved bærekraft, herunder klima og miljø. Det legges også større vekt på koblingen mellom ikke-finansiell og finansiell rapportering nå enn tidligere. Den økende interessen har likhetstrekk med

et fremvoksende behov for ekstern finansiell rapportering som gjorde seg gjeldende utover på 1900-tallet.

Det har over flere år kommet frem initiativer fra en rekke ikke-statlige organisasjoner (på engelsk NGO-er) og andre for å fremme mer ikke-finansiell rapportering. Eksempler er standardene fra Global Reporting Initiative (GRI), AA1000-serien fra AccountAbility og Communication on Progress (COP) fra FN Global Compact, og det finnes også mange andre (Venturelli et al., 2019; Brandsås, 2019). Det å kommunisere til en bredere gruppe interessenter og informasjonsbrukere enn dem finansiell rapportering har vært rettet mot, har stått i fokus.

Det er innbakt stor fleksibilitet i kravene i regnskapsdirektivet. EU-kommisjonens begrunnelse for at rapporteringskrav bør ha stor fleksibilitet og frivillighet, er at virksomheters samfunnsansvar (CSR) har en flerdimensjonal natur, og at det er stort mangfold med hensyn til hvilke CSR-politikker som gjennomføres av foretak (Fortalen til direktiv 2014/95/EU). Den ikke-finansielle rapporteringen er i stor utstrekning frivillig og kan gjennomføres innenfor rammer som gir mange valgmuligheter for hvert enkelt rapporterende foretak. Aerts og Cormier (2009) hevder at foretakenes miljørapportering først og fremst har vært en form for strategisk kommunikasjon, som et middel for å styre oppfatningen om foretaket, og for å legitimere virksomhetens aktiviteter og prestasjoner.

Accountancy Europe har i 2019 tatt til orde for mer forpliktende regulering av ikke-finansiell rapportering og har i et diskusjonsnotat (Accountancy Europe, 2019) poengtert at finansiell informasjon alene ikke gir et fullstendig bilde av foretakenes virksomhet. Den norske revisorforening (2019) har uttalt at diskusjonsnotatet gir håp om en global løsning for integrering av finansiell og ikke-finansiell informasjon. På den annen side finnes det også en rekke holdepunkter for at store deler av næringslivet trenger strengere krav og incentiver for å produsere pålitelig og relevant ikke-finansiell informasjon som er koblet til den finansielle rapporteringen. Sannsynligvis kan regulering bidra til bedre kvalitet på rapporteringen enn når dette skjer på frivillig grunnlag (Venturelli et al., 2019).

Krav til systemer, rutiner og kontroller, samt form, innhold og informasjonskvalitet, for finansiell foretaksrapportering er utviklet over

mange år. Vi har antatt at kunnskap fra utvikling av finansiell foretaksrapportering er et relevant grunnlag å bygge på når retningslinjer for ikke-finansiell foretaksrapportering skal utformes og innføres. I denne studien har vi derfor tatt utgangspunkt i grunnleggende forutsetninger om rapporteringsenhet, brukere av foretaksrapportering og kvalitetskriterier for informasjon, som ligger til grunn for regler og standarder for finansiell rapportering, og undersøkt om det er gjort tilsvarende forutsetninger når EU har stilt krav til og gitt retningslinjer for ikke-finansiell rapportering, med forankring i regnskapsdirektivet.

Metoden vi har brukt, er dokumentanalyse, herunder har vi gjort en analyse av høringsinnspill innhentet av EU forut for at retningslinjene for rapportering om klimarelatert informasjon er publisert. Hensikten er å vise at utvikling av kravene til og veiledning om ikke-finansiell rapportering møter tilsvarende utfordringer som har gjort seg gjeldende ved utvikling av forutsetninger for og krav til finansiell foretaksrapportering.

Gjennom dette bidrar vi med ny innsikt i hvordan utvikling av regelverk, standarder og retningslinjer for ikke-finansiell rapportering møter tilsvarende utfordringer som har vist seg å være krevende ved utarbeidelse av lovgivning og standardsetting for finansiell rapportering.

Nedenfor redegjør vi først for rapporteringskrav for foretak. Deretter benytter vi vitenskapelig litteratur til å synliggjøre hvilke grunnleggende hensyn som ligger bak krav til foretaksrapportering, og hvilke fundamentale utfordringer som foretaksrapporteringen tar sikte på å løse. Etter gjennomgang av metoden for analysen viser vi funnene. Funnene analyseres og diskuteres deretter i lys av kvalitetskrav til foretaksrapportering utviklet for finansiell rapportering. Avslutningsvis gir vi noen kommentarer samt anbefalinger om videre forskning som kan bidra til å informere myndigheter og standardsettere som utvikler rammer og krav til ikke-finansiell foretaksrapportering og koblinger til finansiell rapportering.

11.2 Krav til foretaksrapportering

Krav om finansiell rapportering fra foretak er utviklet over en årrekke og er underlagt omfattende regulering. Krav til systemer, rutiner og intern kontroll følger av selskapsrettslig lovgivning og av bokføringsloven.

Andre land har tilsvarende regulatoriske krav. Det vil si at regnskapsrapportering i samsvar med regnskapslovens bestemmelser og i samsvar med IFRS (International Financial Reporting Standards) bygger på systematikk og logikk med hensyn hvordan transaksjoner bokføres og summeres, og krav til systemer og kontroll. Rapporteringskravene følger av regler som utledes av lover, forskrifter og regnskapsstandarder. Disse er i stor utstrekning utviklet på basis av prinsipper som er utviklet gjennom 100 år, og er uttrykt gjennom teori, rammeverk og standarder.

Ikke-finansiell foretaksrapportering er av nyere dato, og rammebetingelser og krav er under utvikling. Mange av kravene til kvalitativ informasjon har tidligere vært rettet mot å forklare, utdype og presisere informasjon gitt i regnskapsoppstillinger. Det nye er at rapporteringsformålet utvides, og at etterspørselen etter foretaksrapportering omfatter mer enn det som faller inn under en naturlig forståelse av begrepene regnskap og finansiell rapportering.

I Norge kom § 3–3c inn i regnskapsloven i 2013, med krav om redegjørelse for samfunnsansvar. Det er hovedsakelig børsnoterte selskaper og banker som må følge § 3–3c, jf. regnskapsloven § 1–5. I 2019 fikk Finanstilsynet i oppdrag å utrede behovet for minimumsoppdatering av regnskapsloven for å sikre tilpasning til EU-reglene. På området ikke-finansiell rapportering ble § 3–3c oppdatert ved at det fra 01.01.2020 skal inkluderes informasjon om hva foretaket gjør for å integrere hensynet til likestilling og ikke-diskriminering. Bestemmelsene i § 3–3c gir betydelige muligheter for valgfrihet (det vil si frivillighet) for foretakene med hensyn til rapportering om samfunnsansvar. Det er ikke eksplisitte krav i regnskapsloven om redegjørelse for sammenhenger mellom rapporteringselementer vedrørende samfunnsansvar og finansiell rapportering.

I motsetning til rammebetingelsene for finansiell rapportering er kravene til ikke-finansiell rapportering mindre forpliktende. Et foretak som har valgt å unnlate å ha retningslinjer for samfunnsansvar, trenger ikke opplyse om annet enn at foretaket ikke har retningslinjer, prinsipper, prosedyrer og standarder for å integrere hensynet til menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter, likestilling og ikke-diskriminering, sosiale forhold, det ytre miljø og bekjempelse av korrupsjon i sine

forretningsstrategier, i sin daglige drift og i forholdet til sine interessenter., jf. regnskapsloven § 3–3c andre ledd.

Før innføringen av § 3–3c var det krav til norske regnskapspliktige foretak om å gi opplysninger i årsberetningen om arbeidsmiljøet, likestilling, antidiskriminering og om forhold ved virksomheten som kunne medføre en ikke ubetydelig påvirkning på det ytre miljø. Praksis var ofte at rapportering ble gjort i form av standardiserte og knappe formuleringer. Med § 3–3c har kravene blitt noe skjerpet for store foretak, mens forenklingshensyn har gitt reduserte rapporteringskrav for små foretak. For foretak som ikke regnes som små foretak, skal styret utarbeide årsberetning. De tidligere kravene er i stor grad videreført og til dels utvidet. § 3–3a krever at styret skal gi opplysninger om forhold ved virksomheten som kan medføre en ikke ubetydelig påvirkning av det ytre miljøet, og om hvilke miljøvirkninger de enkelte forholdene gir eller kan gi, samt om tiltak for å forhindre eller redusere negative miljøvirkninger.

Verken etter EU-reglene eller etter norske regler er det obligatoriske krav til å følge en bestemt standard for rapportering av ikke-finansielle opplysninger. Flere foretak velger imidlertid frivillig å gå langt i rapporteringen av ikke-finansiell informasjon og rapporterer mer enn det som kreves. Likevel har mange norske foretak forbedringsmuligheter (Brandsås, 2019). Forpliktende krav til ikke-finansiell foretaksrapportering er så langt begrenset til store foretak, både i EU og i Norge, men det er i stor utstrekning opp til foretakene å avgjøre omfang av og detaljeringsgrad i rapporteringen. Det er også valgfritt om foretaket vil ha ekstern uavhengig attestasjon av hele eller deler av rapporteringen.

11.3 Foretaksrapporteringens formål, brukere og kvalitetskriterier

Etter 1900 økte omfanget av handel på børs, og det ble flere foretak med finansiering fra andre enn dem som var direkte involvert i styring og ledelse. Dette skapte agentproblemer (Berle & Means, 1932), og behovet for profesjonalisering av finansiell rapportering ble etter hvert mer synlig. Viktige momenter i utviklingen av regnskapet ble poengtert av Paton (1922) tidlig på 1920-tallet, at underliggende generelle forutsetninger for

regnskap ikke eksisterer, ikke lar seg bevise fullt ut og også medfører begrensninger for regnskapet. Finansiell rapportering må derfor bygge på et sett med valgte, konstruerte forutsetninger. Dette har vært viktig i utviklingen av regnskapet, både i praksis og for regnskap som forskningsområde. Samtidig anerkjente Paton også en viss pragmatisme: «*Accounting is a highly purposive field and any assumptions, principle, or procedure is accordingly justified if it adequately serves the end in view – assuming the end to be reasonable, all things considered*» (Paton, 1922, s. 472).

For å kunne identifisere utfordringer knyttet til ikke-finansiell foretaksrapportering trengs det kunnskap om regnskapsteori og regnskapsforskning. Gitt regnskapets underliggende begrensninger, har diskusjonen om regnskapets fundamentale problem vært sentral i utviklingen av regnskapet og regnskapsdebatten. Dette problemet har sitt utgangspunkt i at regnskapet er ment å skulle ivareta informasjonsbehovet til ulike interessentgrupper, noe som er relevant for både finansiell og ikke-finansiell rapportering. Ulike grupperinger har ulike behov, og det er vanskelig, om ikke umulig, å imøtekomme alle interessenters behov fullt ut, med én standardisert rapport.

Teoretisk har det fundamentale problemet blitt belyst gjennom en prinsippal-agent-tilnærming. Dette innebærer at det skilles mellom *adverse selection* og *moralsk hasard* og hvordan dette har implikasjoner for hvordan man tenker om sentrale konsepter innen regnskapet. *Adverse selection* er en type informasjonsasymmetri hvor én eller flere aktører i en transaksjon har en informasjonsfordel. Dette kan gjelde innsideinformasjon om karakteristikk eller hendelser som kan påvirke selskapet i kapitalmarkedet. Dersom denne typen informasjon finnes, vil det innebære en begrensning i kapitalmarkedets funksjon. *Moralsk hasard* er en annen type informasjonsasymmetri der én eller flere aktører i et kontraktsforhold kan observere hvordan kontrakten blir overholdt, mens andre aktører ikke har denne muligheten. Et eksempel er hvordan ledelsen i et selskap jobber på vegne av investorene, og at investorer ikke har muligheten til fullt ut å kontrollere hvordan dette ansvaret forvaltes. Med bakgrunn i prinsippal-agent-tilnærmingen er det dermed grunnleggende for regnskapsdebatten at informasjon som skal informere investorer og kreditorer som ønsker å anslå fremtidig utvikling for selskapet (adverse

selection), ikke nødvendigvis er den samme informasjonen som er egnet for evaluering og oppfølging av selskapets ledelse (moralisk hasard). Dette ble påpekt av Gjesdal i 1981 (Gjesdal, 1981).

Selv om det er veletablert at objektivt sanne regnskapsstørrelser ikke eksisterer, er det en utbredt enighet om at regnskapet bør være nyttig og ha iboende kvaliteter som kan hjelpe regnskapsbrukeren med å ta gode beslutninger. Dette er beskrevet som beslutningsnytte og tar utgangspunkt i at dersom teoretisk korrekte regnskaper ikke kan utformes, bør man prøve å gjøre dem mer nyttige. For at regnskapet skal være nyttig, ligger det med utgangspunkt i beslutningsnytteperspektivet noen sentrale kvalitetskrav til grunn (Baksaas & Stenheim, 2015). Regnskapet må være utformet slik at rimelig kompetente brukere skal kunne forstå og gjøre seg nytte av innholdet. Videre legges det vekt på sammenlignbarhet som et kvalitetskrav. Optimal og rasjonell beslutningstaking hviler på muligheten til å kunne sammenligne informasjon. Til slutt ligger det en vurdering av kostnad opp mot nytte. For at produksjon av regnskapet skal kunne forsvares, må nytten av regnskapet overstige kostnaden det har å produsere det.

Selv om regnskapet oppfyller sentrale kvalitetskrav, løser ikke dette nødvendigvis det fundamentale problemet om hvem som er den faktiske regnskapsbrukeren, og hvilke beslutningsproblemer de ulike brukerne har. Produksjon av regnskapsrapporter for eksterne brukere følger regler bygd på forutsetninger om brukeren og dennes anvendelse av regnskapsinformasjonen. Utarbeidelse av regnskap i samsvar med IFRS tar utgangspunkt i en tenkt primærbruker av regnskapet, og i IFRS-rammeverket fra 2010 (IASB, 2010) trekkes det å gi informasjon som er relevant for verdsetting frem som eneste formål, altså satte rammeverket investor i fokus. Det å forhindre *adverse selection* ble prioritert foran *moralisk hasard*. Ved oppdatering av IFRS-rammeverket i 2018 (IASB, 2018) ble det imidlertid lagt mer vekt på at informasjonen også skal kunne nyttiggjøres mer for å evaluere ledelsens prestasjoner. Dette kan på mange måter fremstå som fornuftig, men det er i teorien holdepunkter for at dekning av begge behov, verdirelevans og evaluering av og kontroll med ledelsen, ikke lett lar seg kombinere med felles målsettinger og prinsipper for hvordan regnskapet skal utarbeides (se blant annet Gjesdal, 1981).

IFRS' konseptuelle rammeverk (IASB, 2018) har på overordnet nivå forsøkt å løse problemet med ulike brukerbehov ved å definere investorer og kreditorer som de primære interessentene, men selv om dette er klargjort i rammeverket, kan andre hensyn bli gjort gjeldende når det gjelder å utarbeide konkrete løsninger i standarder. Ulike brukergrupper og behov er også drøftet i forarbeider til den norske regnskapsloven (NOU 1995:30), hvor loven fra 1998 ble basert på tankegods og prinsipper fra historisk kost og ideen om at en viktig oppgave for regnskapet er å gi et bilde av sammenstilte inntekter og kostnader, en idé som kan spores tilbake til Paton og Litleton (1940).

I og med at nytte for investor har vært fremholdt som det primære formålet med regnskapet, har det vokst frem forskning som har tatt på seg å undersøke om regnskapsinformasjon faktisk har relevans i markeder for verdipapirer. Noe av kritikken mot IFRS og det konseptuelle rammeverkets holdning til nytten av regnskapsinformasjon er at det er basert på påstander om relevans heller en faktisk og etterprøvable relevans (Lee, 2015). Forskningen som retter seg inn mot relevansen av regnskapet, hviler på en antagelse om at for at regnskapet skal være relevant, må det være en signifikant statistisk sammenheng mellom endringer i aksjepris og regnskapsinformasjon. Denne typen sammenheng ble testet så tidlig som på 1960-tallet. Ball og Brown (1968) undersøkte informasjonsinnholdet eller nytten av regnskapstall, mer spesifikt resultatet, ved å teste om markedet responderte i det aktuelle tidsvinduet for annonsering av resultatet. Ball og Brown (1968) fant positive sammenhenger, altså at markedet responderte på regnskapsinformasjonen, og regnskapsinformasjon kunne dermed anses å ha verdirelevans. Likevel var det identifisert små endringer i aksjekurs, og Ball og Brown (1968) estimerte at 85 til 90 prosent av informasjonen allerede var integrert i aksjeprisen ved annonsering av resultatet.

Denne måten å måle relevans av regnskapet på har imidlertid vært kritisert og debattert. For eksempel mener Holthausen og Watts (2001) at Ball og Brown (1968) og lignende studier, som for eksempel Francis og Schipper (1999), ikke tilstrekkelig reflekterer faktiske sammenhenger mellom finansiell informasjon og verdirelevans. Holthausen og Watts argumenterer for at resultatene av verdirelevansforskningen beskriver

statistiske sammenhenger mellom relevante variabler heller enn kausal-sammenhenger. Konklusjonen er uansett at funnene er uklare med tanke på verdirelevansen av finansiell rapportering. Leuz og Wysocki (2016) konkluderer også i sin studie av den empiriske litteraturen om økonomiske konsekvenser av rapportering og regulering med at det fortsatt mangler bevis for markedseffekter, andre faktiske effekter av rapportering og effekter av regulering av foretaksrapporteringen.

Det har de siste årene vært et økt volum av ikke-finansiell informasjon i selskapers rapporter. Dette har ført til økt interesse, både blant selskaper, forskere, regulerende myndigheter og andre interessenter. Det kan hevdes at denne interessen hviler på en gjennomgående trend om økt forventning til transparens i et mer globalisert og komplekst finansmarked, noe som gjerne leder til argumenter om at investorer trenger mer og annen informasjon for å vurdere verdien på verdipapirer. Ut av denne økte oppmerksomheten på andre typer informasjon har det vokst frem en rekke initiativer som ofte ønskes velkommen fordi det finnes en tro på at denne typen transparens og rapportering vil ha en form for verdirelevans. Debatten rundt ikke-finansiell informasjon har pågått en del år, men forskningsbasen vedrørende effektene av ikke-finansiell informasjon er ikke konsistent med tanke på dette. For eksempel tar Sutopo mfl. (2018) utgangspunkt i verdirelevansbegrepet fra Ball og Brown (1968) og undersøker om det er en sammenheng mellom relevansen av finansiell rapportering og om selskapene har vunnet pris for sin bærekraftsrapportering. Resultatene i denne studien indikerer at det er en positiv sammenheng, altså at informasjon om å ha vunnet pris for bærekraftsrapportering har en påvirkning på verdien av selskapets finansielle rapportering.

Andre initiativer som har vært studert, er integrert rapportering. Konklusjoner fra noen av disse studiene er at det ikke er tilstrekkelig med bevis for å kunne påstå at integrert rapportering har nytteverdi for markedet (se for eksempel Baboukardos & Rimmel, 2016; Zenkina, 2018; Flower, 2015; Zhou et al., 2017). Litteraturen peker på flere grunner til at det kan være vanskelig å fastslå nytten av ikke-finansiell informasjon. Rapportering av ikke-finansiell informasjon innebærer større kompleksitet enn rapportering av finansiell informasjon. Når det i tillegg er vage og

uklare standarder kombinert med stor valgfrihet i hva som skal rapporteres og hvordan (Flower, 2015), skaper dette vanskeligheter for brukere av informasjonen både fordi påliteligheten blir begrenset og fordi mulighetsrommet for hva som er rimelige fortolkninger, blir stort.

Litteraturen og 100 års utvikling av prinsipper, teori, regler og kunnskap om finansiell rapportering indikerer at det er krevende å etablere krav til foretaksrapportering, både finansiell og ikke-finansiell, som imøtekommer ulike brukeres behov samtidig. Dette har vi også vist nedenfor, i oppsummering av våre funn, med hensyn til rapporteringsenhet, rapporteringens formål og tiltenkte brukernytte samt kvalitetskriterier for rapportert ikke-finansiell informasjon.

11.4 Metode

Hensikten med dette kapitlet er å bidra med innsikt i diskusjonen om hvordan utvikling av regler og standarder for ikke-finansiell rapportering støter på tilsvarende utfordringer som ved utarbeidelse av lovgivning og standardsetting for finansiell rapportering. Studien er en dokumentstudie og er basert på følgende dokumenter:

- Regnskapsdirektivets bestemmelser om ikke-finansiell rapportering, etter endring i 2014.
- EUs retningslinjer for rapportering av ikke-finansiell informasjon (2017)
- Høringsdokumenter vedrørende EUs retningslinjer for klimarelatert informasjon (2019)
- Publiserte retningslinjer fra EU, juni 2019

Dokumentstudier av denne typen er en veletablert forskningsmetode, spesielt benyttet i kvalitative studier som for eksempel case-studier, og har vist seg å være spesielt hensiktsmessige for å gi en rik og dyp beskrivelse av enkeltfenomener (Bowen, 2009; Otley & Berry, 1994). Smith (2019) hevder at dokumentanalyser gir en mulighet til å hente inn bevis fra en rekke ulike kilder, noe som igjen gir et spenn i typen analyser man har mulighet til å gjennomføre, fra fundamentale analyser av enkelte

regnskapstall og parametere til kritisk innholdsanalyse av tekst og narrativer. Potensielt er det dermed en krevende metode siden den stiller en rekke krav til forskerens vurderinger. Viktige vurderinger som må gjøres, er ulike klassifiseringer av data, om det er noe innhold som skal vurderes som mer primært enn annet materiale. Andre vurderinger er knyttet til om data passer til formålet, om dataene er ny nok, om de er av god nok kvalitet med tanke på gjengivelse. Det finnes ikke absolutter når det gjelder disse kravene, og det stiller derfor ekstra krav til forskernes tilnærming til data i en sånn prosess (Smith, 2019).

For å ivareta de metodiske kravene i denne dokumentanalysen, har forfatterne, etter først uavhengig av hverandre å ha identifisert mulig relevante dokumenter, gått gjennom dokumentene. Basert på gjennomgangen har hver forfatter identifisert problemstillinger samt synspunkter fremkommet i høringsuttalelsene til *Targeted Consultation on the Update of the Non-Binding Guidelines on Non-Financial Reporting (20 February – 20 March 2019)*. For utvalgte temaer og problemstillinger har vi også gjort enkelte oppslag i regler, standarder og dokumenter som det er henvist til i høringsuttalelser. Dette for å klargjøre betydningen av påpekninger og kommentarer gitt i nevnte dokumenter.

Deretter har vi i fellesskap diskutert våre funn: Har vi identifisert de samme problemstillinger og standpunkter, har vi forstått dokumentene på samme måte, og har vi resonert på samme måte med hensyn til å identifisere og beskrive gap mellom fundamentet for retningslinjer for ikke-finansiell rapportering og fundamentet for finansiell rapportering? Basert på at vi har kommet til samme forståelse, har vi nedenfor gjort rede for funn i dokumenter og høringsuttalelser begrenset til disse temaene:

- rapporteringsenhet
- rapporteringens formål og tiltenkte brukernytte
- kvalitetskriterier for rapportert informasjon

Denne måten å gjennomføre analysen på har vært praktisk hensiktsmessig og gir etter vår oppfatning et forsvarlig grunnlag for våre funn og diskusjonen nedenfor.

11.5 Funn i dokumenter og høringsuttalelser

Som pekt på tidligere, ligger det noen sentrale kvalitetskrav til grunn for at finansiell foretaksrapportering skal være nyttig: at regnskapet skal være forståelig for rimelig kompetente brukere, at det skal være relevant og troverdig, og at det skal være mulig å sammenligne informasjon. Våre funn fra analyse av dokumenter, som vi oppsummerer nedenfor, viser at dette er utfordrende innen rapportering av klimarelaterte opplysninger fra foretak.

11.5.1 Rapporteringsenhet

Paton (1922) slo fast at regnskapsrapportering forutsetter en identifiserbar, gjenkjennelig og distinkt forretningsenhet, og at dette ikke nødvendigvis beror på juridisk form eller identifikasjon med eiere. Kompleksitet og mangfold i måter å organisere økonomisk aktivitet på, med ulike kombinasjoner av formelle selskapsstrukturer, reelle styringsstrukturer og ulike former for kontrakter, gjør at det i dag ofte kan være krevende å definere rapporteringsenheten. Mens Paton så det slik at rapporteringsenheten var naturlig definert og identifisert av den som utarbeider regnskapet, ut fra at de fleste forretningsvirksomheter den gang var lett identifiserbare, har IFRS' konseptuelle rammeverk (2018) punkt 3.10 et annerledes utgangspunkt og definerer en rapporteringsenhet som en enhet som har plikt eller frivillig har valgt å utarbeide regnskapsrapporter. I punkt 3.13 klargjøres det at utgangspunktet er en juridisk enhet eller et konsern i juridisk forstand, men dette er ikke alltid tilstrekkelig for å identifisere og avgrense rapporteringsenheten. I punkt 3.14 gis det anvisning på at det i så fall skal være informasjonsbehovet til primærbrukerne av regnskapsrapportene som avgjør, og dette konkretiseres ved at informasjonen i rapporter skal gi et sannferdig bilde av det rapportene har til hensikt å gi et bilde av. Det vil at rapporteringsenhetens grenser ikke skal være villedende for investorer og kreditorer.

Artikkel 19a i regnskapsdirektivet, om ikke-finansiell redegjørelse fra store virksomheter, og artikkel 29a om konsolidert ikke-finansiell redegjørelse for store konsern er utgangspunktet for retningslinjene om

ikke-finansiell rapportering (2017) og retningslinjene om klima-relaterte opplysninger (2019). Regnskapsdirektivet legger til grunn at årsregnskap utarbeides for juridisk enhet, og at konsernregnskap utarbeides for morforetak og datterforetak som om disse var en økonomisk enhet.

De nye bestemmelsene som ble tilføyd i 2014 om ikke-finansiell rapportering, har ikke egne bestemmelser som definerer rapporteringsenhet, men det er unntak fra rapporteringsplikt dersom opplysninger er rapportert av morselskap for konsernet.

I retningslinjene er det gitt konkrete anbefalinger med hensyn til rapportering om utslipp av klimagasser. Det anbefales å beregne utslipp av klimagasser i samsvar med GHG-protokollens metode eller ISO 14064. GHG-protokollen (2004) synes å være mye brukt av store foretak som rapporterer utslipp. Den åpner for alternative definisjoner av rapporteringsenhet og skiller mellom «equity share approach» og «control approach». Innenfor «control approach» skilles det mellom operasjonell kontroll og finansiell kontroll. Definisjonene er ikke avstemt mot eksempelvis IFRS eller nasjonale regnskapsregler. GHG-protokollen gir flere eksempler på forskjellene mellom å rapportere etter det ene eller det andre prinsippet. Et eksempel viser at andelen av utslipp fra et datterselskap kan inngå i konsernets rapportering av utslipp med 41,5 prosent, 0 prosent eller 50 prosent, avhengig av hvilken definisjon av rapporteringsenhet som anvendes (GHG-protokollen, 2004, s. 23). Valg av metode for å avgrense og identifisere rapporteringsenhet vil påvirke innholdet i rapporteringen, det vil si skillet mellom direkte og indirekte utslipp. I EUs retningslinjer gis det nærmere anbefaling om å rapportere 100 prosent av opplysningene om direkte klimagassutslipp fra kilder som eies eller kontrolleres av virksomheten, og det anbefales videre estimering dersom utslippene ikke kan måles pålitelig. Tilsvarende er anbefalt for klimagassutslipp fra produksjon, som følger av kjøpt og forbrukt energi. Der dette ikke er gjennomførbart, anbefaler EU-retningslinjene at det oppgis årsaker til mangler i rapporteringen.

I høringsuttalelser til 2019-retningslinjene er det pekt på at det mangler klargjøring av rapporteringsenhet og ikke skilles mellom det som er under operasjonell kontroll, og det som utgjør grensene for den finansielle rapporteringsenheten. Dermed kan måling og rapportering av utslipp av

klimagasser gjøres med en annen definisjon av rapporteringsenhet enn den som er brukt i den finansielle rapporteringen.

11.5.2 Formål, interesser og nytte

Regnskapsdirektivet fra 2013 hadde opprinnelig ikke andre krav enn at ledelsens beretning bør inneholde en analyse av miljømessige og sosiale aspekter ved virksomheten som er nødvendig for å forstå foretakets utvikling, resultat eller stilling. De tiltenkte brukerne av regnskapet er ikke omtalt i særlig grad i direktivet, ut over at det pekes på at regnskapsbrukere har mer begrensede behov for opplysninger fra små virksomheter enn fra store virksomheter. Vi må derfor gå til regnskapsstandarder og bakgrunnen for disse for nærmere veiledning om brukere og deres behov for ekstern regnskapsrapportering fra foretak, jf. beskrivelsen av dette tidligere i dette kapittelet.

Med endringen av regnskapsdirektivet i 2014 ble dette endret med hensyn til kravene om ikke-finansiell rapportering. For det første ligger det en tanke om brukere og brukeres etterspørsel etter opplysninger i avgrensningen av hvilke foretak bestemmelsene gjelder for, det vil si store foretak som har interesse for allmennheten. Hva det nærmere skal rapporteres om i form av ikke-finansiell redegjørelse, er avgrenset i artikkel 19a og 20 i regnskapsdirektivet til informasjon som er nødvendig for å forstå virksomhetens utvikling, resultat, stilling og påvirkning på miljømessige, sosiale og menneskelige ressursproblemer, respekt for menneskerettigheter, bekjempelse av korrupsjon samt mangfold og likestilling. I fortalen i endringsdirektivet (2014) synes det å være lagt vekt på ansvarliggjøring og overvåking av foretaket (stewardship). Hvem informasjonen som rapporteres, skal være rettet mot, er angitt i bare begrenset utstrekning, men det indikeres at informasjonen er tiltenkt å dekke både investorbehov og forbrukerbehov. Tanken er at rapporteringen skal øke tilliten blant investorer og forbrukere. Forbrukerhensyn er i begrenset utstrekning vektlagt i grunnlaget for finansiell rapportering.

2017-retningslinjene for ikke-finansiell rapportering vektlegger transparens og uttrykker at transparens forventes å gjøre virksomheter mer

motstandsdyktige og robuste, og at dette gir vekst samt skaper tillit blant interessenter, inkludert investorer og forbrukere.

Hvem tiltenkte brukere av rapporteringen er, kommer også et stykke på vei til syne i retningslinjenes behandling av begrepet *vesentlighet*. Det vises til at det innen finansiell rapportering eksisterer et vesentlighetsbegrep (se også regnskapsdirektivet artikkel 2). Regnskapsdirektivet bruker også uttrykket «vesentlig risiko», og 2017-retningslinjene bygger videre på dette. Det er ikke bare antatte virkninger av opplysninger for informasjonsbrukeres beslutninger som skal tas i betraktning for å avgjøre om en opplysning er vesentlig. Retningslinjene sier at det kan tas hensyn til forretningsmodell, forretningsstrategi og viktige risikoer, de viktigste bransjespesifikke problemstillingene, virkningen av foretakets aktiviteter og politiske og reguleringsmessige forhold. Ifølge retningslinjene forventes det at virksomheter samarbeider med relevante interessenter og søker å få en god forståelse av deres interesser og bekymringer for å avgjøre hva som er vesentlige opplysninger som må inngå i den ikke-finansielle rapporteringen. Det anbefales også at foretakene redegjør for de ledelsesmessige tiltakene og prosessene som anvendes for å gjennomføre vesentlighetsvurdering.

Mens standarder for finansiell rapportering er rettet mot investorers og kreditorers antatte felles behov for generell finansiell foretaksrapportering, legger EUs retningslinjer for ikke-finansiell rapportering opp til at det skal gjøres en nokså detaljert foretaksspesifikk vurdering av brukerbehov, og at denne skal få betydning for hva som anses som vesentlig informasjon som bør rapporteres.

Retningslinjene fra 2017 angir vesentlighet ut fra to ulike perspektiver. I 2019-retningslinjene er dette beskrevet slik (her oversatt av oss til norsk):

- ... selskapets «utvikling, resultater [og] stilling omhandler økonomisk vesentlighet, dvs. [forhold] som i bred forstand påvirker verdien av selskapet. Klimarelatert informasjon bør rapporteres dersom det er nødvendig for å få en forståelse av selskapets utvikling, resultater og stilling. Dette perspektivet er vanligvis av størst interesse for investorer.»

- «virkningen av [foretakets] aktivitet» handler om miljømessig og sosial vesentlighet. Klimarelatert informasjon bør rapporteres dersom det er nødvendig for å få en forståelse av hvordan virksomheten påvirker omverdenen. Dette perspektivet er typisk av størst interesse for innbyggere, forbrukere, ansatte, forretningspartnere, lokalsamfunn og sivilsamfunnsorganisasjoner. Imidlertid må et økende antall investorer også ha informasjon om klimapåvirkningen fra selskapene de investerer i, for bedre å forstå og måle klimapåvirkningen fra sine investeringsporteføljer.

Det slås fast i 2019-retningslinjene at vesentlighetsperspektivet i direktivet om ikke-finansiell rapportering dekker både finansiell, miljømessig og sosial vesentlighet. Mens finansiell vesentlighet er definert ut fra antatte brukeres beslutningssituasjoner og beslutningsnytte, er miljømessig og sosial vesentlighet i større grad knyttet til foretakets virkninger på samfunnet.

Flere høringsuttalelser støtter delingen av vesentlighetsbegrepet («double materiality») og mener dette er et steg i riktig retning. Like fullt kommer det også frem i høringsuttalelsene at konseptet er utilstrekkelig definert. Flere av informantene foreslår hvordan forståelsen av vesentlighetsbegrepet i direktivet kan utvikles. Noen foreslår at det trengs ytterligere forklaringer ved å bruke vanlige definisjonskriterier for hvordan de klimarelaterte risikoene for selskapet skal vurderes (økonomisk vesentlighet), og for den eksterne virkningen av selskapet som kan påvirke miljø, lokalsamfunn, forbrukere, innbyggere osv. (miljømessig og sosial vesentlighet). En informant foreslår at selskaper bør rapportere sin egen forståelse av innovative initiativer og hvilke resultat disse tiltakene har ut fra et dobbelt vesentlighetsperspektiv. Uansett er det underliggende budskapet at det trengs større klarhet vedrørende vesentlighetsbegrepet, med hensyn til både forutsetninger og grunnlag for det som er beskrevet om vesentlighet i retningslinjene, om forståelsen og om den tiltenkte praktiseringen. I tillegg kan det dermed pekes på at slik regnskapsdirektivet fremstår per nå, eksisterer det forskjellige brukerperspektiver for den finansielle rapporteringen og for deler av den ikke-finansielle rapporteringen.

11.5.3 Kvalitet

IFRS' konseptuelle rammeverk har et kapittel hvor fundamentale kvalitative egenskaper og forbedrende kvalitative egenskaper ved nyttig finansiell informasjon er beskrevet. De fundamentale egenskapene er relevans og sannferdig representasjon. Sistnevnte ble tidligere kalt pålitelighet. Endringen har vært omdiskutert og har trolig skapt mindre klarhet enn tidligere (Kinserdal, 2019). Relevans betyr at informasjonen kan utgjøre en forskjell for beslutninger som tas av regnskapsbrukere, noe som innebærer at informasjonen kan brukes i prediksjon eller gir bekræftelse av noe som regnskapsbrukeren tidligere har antatt eller vet. Reduksjon av usikkerhet er med andre ord noe som gjør informasjon relevant. Det regnskapsmessige vesentlighetsbegrepet er knyttet til relevans. Sannferdig representasjon innebærer at informasjonen er fullstendig, nøytral og fri for feil så langt det lar seg gjøre, med tanke på at regnskapsbrukeren skal forstå informasjonen som gis. I rammeverket påpekes det at det noen ganger er nødvendig å gjøre avveininger mellom relevans og pålitelighet for å frembringe nyttig informasjon om økonomiske forhold. Sammenlignbarhet, verifiserbarhet, tidsriktighet og forståelighet er de forbedrende egenskapene.

I fortalen til endringsdirektivet fra 2014 står det at målet med direktivet er å øke relevansen, konsistensen og sammenlignbarheten av informasjonen som foretakene skal offentliggjøre. Direktivet benytter disse begrepene i forbindelse med at det angis hva foretakene skal rapportere om.

I 2017-retningslinjene er det beskrevet nøkkelprinsipper for ikke-finansielle redegjørelser. Disse er dels sammenfallende med det som gjelder for finansiell rapportering, men det er også tatt inn prinsipper som primært gjelder hva det skal gis opplysninger om, og i mindre grad egenskaper ved informasjonen. Nøkkelprinsippene går ut på at ikke-finansiell informasjon skal være 1) vesentlig, 2) rettvise, balansert og forståelig, 3) fullstendig, men konsis, 4) strategisk og fremtidsorientert, 5) interesserorientert og 6) konsekvent og sammenhengende. 2019-retningslinjene presiserer at nøkkelprinsippene i 2017-retningslinjene skal anvendes ved rapportering av klimarelaterte opplysninger.

I retningslinjene anbefales det at en skiller mellom faktainformasjon og informasjon som innebærer synspunkter og fortolkninger, i

den ikke-finansielle redegjørelsen. Videre gis det i pkt. 3.2 eksempler på hvordan opplysninger kan gjøres mer rettvise og konsise. Blant annet nevnes robust og pålitelig dokumentasjon, kontroll- og rapporteringssystemer og bruk av uavhengig ekstern revisor.

I punkt 3.6 går det frem at den ikke-finansielle redegjørelsen forventes å være i overensstemmelse med andre elementer i ledelsesberetningen. Dette betegnes som konsekvent og sammenhengende.

Det er flere uttalelser i forutgående høringsrunde som peker på at det er positivt at krav og retningslinjer inntil videre inneholder frihet og fleksibilitet, for foretak har behov for gradvis å utvikle evne og kapasitet til å forbedre rapporteringen av klima-relatert informasjon. Flere av høringsuttalelsene gir uttrykk for at både krav og retningslinjer må bli mer tydelige og konsistente, at det må utvikles ytterligere implementeringsveiledning, og at foretakene trenger tid for å bli i stand til å rapportere klimarelatert informasjon i samsvar med ambisjonsnivået i retningslinjene.

Flere av informantene i høringsuttalelsene peker på at når det gjelder ikke-finansiell rapportering, vil det være vanskelig å få til en «one size fits all», og at det er nødvendig med fleksibilitet og muligheten til å tilpasse rapporteringen til den enkelte rapporteringsenhetens spesielle karakteristikk. Andre informanter reflekterer annerledes på streng standardisering versus større fleksibilitet. Gitt kvalitetskravet om sammenlignbarhet, vil det by på utfordringer dersom foretakene har mulighet til å skreddersy sin rapportering og at rapporteringen ikke er bindende. Dette er noe som også vil være utførende med tanke på kravet om at rimelig kompetente brukere av opplysninger som rapporteres, skal ha mulighet til å orientere seg tilstrekkelig i rapportene. Det vil dessuten foreligge utfordringer med tanke på verifiserbarhet. Dette pekes på i flere av høringsuttalelsene.

11.6 Diskusjon og avsluttende kommentarer

Litteraturgjennomgangen, dokumentanalysen og analysen av høringsuttalelser viser at det er langt igjen før ikke-finansiell rapportering og krav til ikke-finansiell rapportering kan oppnå tilsvarende systematikk og konsistente logikk som over en 100 års periode er utviklet for finansiell

rapportering. På den annen side er det kjent at finansiell rapportering bygger på noen konstruerte forutsetninger, en viss pragmatisme og flere omdiskuterte regulatoriske løsninger. Bruk av kriterier hentet fra finansregnskapsfeltet ved utvikling av ikke-finansiell rapportering eller evaluering av krav, retningslinjer og standarder for ikke-finansiell rapportering, er sannsynligvis hensiktsmessig fordi det neppe finnes gode alternative rammeverk å bygge på.

Gapet som i dag eksisterer mellom forutsetninger for ikke-finansiell rapportering og rammeverk for finansiell rapportering med hensyn til klargjøring av formål, interessentgrupper (brukere) og nytte, kan trolig reduseres dersom det legges mer innsats i dette før øvrige aspekter ved ikke-finansiell rapportering, herunder sammenhenger mellom ikke-finansiell og finansiell rapportering, videreutvikles og reguleres strammere.

Videre kan gapet med hensyn til kvalitet på informasjonen trolig også reduseres ved at det i større utstrekning utvikles kvalitetskriterier for ikke-finansiell informasjon basert på kvalitetskrav til informasjon i IFRS' konseptuelle rammeverk. Det fremkommer også forholdsvis klart at todelingen av vesentlighetsbegrepet som gjøres av EU retningslinjer for rapportering, og tilhørende brukerorientering, gir utfordringer for sammenlignbarhet, spesielt når det gjelder den ikke finansielle rapporteringen av foretaks virkninger på miljø og samfunn.

En begrensning ved studien er at den har et overordnet perspektiv, men likevel kun dekker ett av flere sett med anbefalinger og retningslinjer for ikke-finansiell rapportering. Det er mulig at det kan utledes et mer samlet solid underliggende fundament som regelutvikling og standardsetting kan bygge videre på dersom det gjøres en analyse og syntese som omfatter grunnlaget for flere av retningslinjene som nå finnes for ikke-finansiell rapportering, eksempelvis GRI, ISO, NASDAQs retningslinjer og Euronexts retningslinjer. Mer detaljerte studier kan avdekke flere nyanser og kunnskap som kan modifisere eller nyansere vår kritikk av utviklingen av ikke-finansiell rapportering.

Vårt datagrunnlag består utelukkende av dokumenter. En slik dokumentanalyse som vi har basert dette kapitlet på, innebærer fortolkning og dermed innslag av subjektivitet. Et bredere tilfang av data, herunder intervju med både brukere av foretaksrapportering, politikere,

standardsettere og produsenter av foretaksrapportering, kan gi et mer nyansert og presist bilde av hensiktsmessigheten og antatte virkninger av EUs guideliner. Likevel mener vi at dette kapittelet metodisk er gjennomført på en sånn måte at funnene gir et forsvarlig grunnlag for våre konklusjoner. Vi kan likevel, med en viss trygghet, gå ut fra at det å utlede hva som bør rapporteres av ikke-finansiell informasjon ut fra betraktninger om hvem som er interessenter og brukere av den rapporterte informasjonen og hva slags bruk som er aktuell, ikke resulterer i praktiske løsninger som fullt ut tilfredsstillende et komplett sett med prinsipper samtidig som ulike brukergruppers behov og ønsker oppfylles. Det er nærliggende å forvente at videre utvikling av ikke-finansiell foretaksrapportering er utsatt for tilsvarende utfordringer som har gjort seg gjeldende ved utvikling av rammer for og krav til finansiell foretaksrapportering. På den annen side kan den videre utviklingen av krav til ikke-finansiell foretaksrapportering gjøres raskere nettopp fordi det er mulig å bygge på kunnskap og erfaringer fra finansregnskapsfeltet.

EU arbeider videre med å utvikle kravene til og veiledning om ikke-finansiell rapportering. Våren 2020 er det gjennomført høring som vil inngå i grunnlaget for eventuelle forbedringer av direktiv 2014/95/EU. I høringen er det blant annet etterspurt synspunkter på behovet for at det også stilles krav til ikke-finansiell rapportering fra små og mellomstore foretak, men enklere krav enn for store foretak.

11.7 Forslag til videre forskning

Videre forskning rettet mot å avdekke mer spesifikke, men felles behov for standardisert foretaksrapportering for ulike interessentgrupper for foretak kan bidra til å avklare nærmere hvordan foretakene må kombinere finansiell og ikke-finansiell rapportering, til beste for brukerne av rapportert informasjon, markeder og samfunnet. Det er også behov for å avdekke forskjeller i informasjonsbehov nærmere for ulike grupper av eksterne interessenter til foretak. Dette fordi det både for informasjonsprodusenter og for brukere av foretaksrapportering er gunstig med klare føringer for hvilke informasjonselementer som bør være integrert med den finansielle rapporteringen, og hvilke som bør utgjøre en selvstendig

rapport uavhengig av den finansielle rapporteringen. Utforming av hensiktsmessige regulatoriske krav og standarder vil dra nytte av mer kunnskap om argumentene for alternative løsninger på dette området.

Intervju med ulike typer brukere av foretaksrapportering kan bidra til økt forståelse av vekten av relevans vs. pålitelighet og behovet for sammenlignbarhet. Nåværende praksis med vesentlighetsanalyser som verktøy for foretakets ledelse til å avgjøre hva som skal rapporteres og hvordan, er det flere grunner til å stille spørsmål ved. Dersom vi får økende og beslutningskritisk anvendelse av ikke-finansielle rapporteringselementer, blir også pålitelighet og objektivitet for rapporteringen viktig. Dette bør studeres nærmere.

Videre forskning kan også bidra til å avklare behovet for underliggende systemer og intern kontroll knyttet til frembringelse av rapportering av ikke-finansiell informasjon. Eksempelvis kan dette bidra til å initiere debatt om hvorvidt bokføringsloven bør få et tillegg om grunnlag for ikke-finansiell rapportering, og om selskapslovgivningens bestemmelser om ledelsens oppgaver og ansvar bør utvides eller presiseres i samme retning.

Referanser

- Accountancy Europe. (2019). *Interconnected standard setting for corporate reporting*. (December 2019). Hentet desember 2019 fra www.accountancyeurope.eu
- Aerts, W. & Cormier, D. (2009). Media legitimacy and corporate environmental communication. *Accounting, organizations and society*, 34(1), 1–27.
- Baboukardos, D. & Rimmel, G. (2016). Value relevance of integrated reporting disclosures: Evidence from the Johannesburg Stock Exchange. *Journal of Accounting and Public Policy*, 35(4), 437–452.
- Baksaas, K. M. & Stenheim, T. (2015). *Regnskapsteori*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Ball, R. & Brown, P. (1968). An empirical evaluation of accounting income numbers. *Journal of accounting research*, 159–178.
- Berle, A. A. & Means, G. C. (1932). *The modern corporation and private property*.
- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27.
- Brandsås, H. (2019). Bærekraft og rapportering. *Revisjon og Regnskap*, 6, 31–33.

- Den norske revisorforening. (2019). *Samordnet finansiell og ikke-finansiell rapportering*. Hentet fra <https://www.revisorforeningen.no/fag/nyheter/samordnet-finansiell-og-ikke-finansiell-rapportering/>
- EU. Direktiv 2013/34/EU om årsregnskaper, konsoliderte regnskaper og tilhørende rapporter for visse selskapsformer, om endring av europaparlaments- og rådsdirektiv 2006/43/EF og om oppheving av rådsdirektiv 78/600/EØF og 83/349/EØF.
- EU. Direktiv 2014/95/EU om visse store foretaks og konserners offentliggjøring av ikke-finansielle opplysninger og opplysninger om mangfold.
- EU. Retningslinjer for ikke-finansiell rapportering (metode til rapportering af ikke-finansielle opplysninger) (2017/C 215/01). (Dansk).
- EU. Retningslinjer for ikke-finansiell rapportering: Tillæg om rapportering af klimarelaterede opplysninger (2019/C 209/01). (Dansk).
- Euronext. (2020). *Guidelines to issuers for ESG reporting*.
- Flower, J. (2015). The international integrated reporting council: A story of failure. *Critical Perspectives on Accounting*, 27, 1–17.
- Francis, J. & Schipper, K. (1999). Have financial statements lost their relevance? *Journal of accounting Research*, 37(2), 319–352.
- GHG-Protocol. (2004). *The greenhouse gas protocol – a corporate accounting and reporting standard, revised edition*. World Resources Institute and World Business Council.
- Gjesdal, F. (1981). Accounting for stewardship. *Journal of Accounting Research*, 19(1), 208–231.
- Global Reporting Initiative (GRI), Global Sustainability Standards Board (GSSB). (2016). *GRI Sustainability Reporting Standards*. Hentet 20.11.2019 fra <https://www.globalreporting.org/standards/gri-standards-download-center>
- Holthausen, R. W. & Watts, R. L. (2001). The relevance of the value-relevance literature for financial accounting standard setting. *Journal of accounting and economics*, 31(1–3), 3–75.
- IASB. (2010 og 2018). *Conceptual framework for financial reporting*. IFRS Foundation.
- ISO 14064-1:2018. *Specification with guidance at the organization level for quantification and reporting of greenhouse gas emissions and removals*.
- Kinserdal, H. (2019). Nytt konseptuelt rammeverk fra IASB. *Magma*, 1, 54–64.
- Lee, T. A. (2015). Accounting and the decision usefulness framework. I *The Routledge companion to financial accounting theory* (s. 130–148). Routledge.
- Leuz, C. & Wysocki, P. D. (2016). The economics of disclosure and financial reporting regulation: Evidence and suggestions for future research. *Journal of accounting research*, 54(2), 525–622.
- Lov om årsregnskap m.v. (regnskapsloven) 17.07.1998 nr. 56.
- Lov om bokføring (bokføringsloven) 19.11.2004 nr. 73.

- NASDAQ. (2019). *ESG reporting guide*.
- NOU 1995:30 Ny regnskapslov.
- NOU 2015:10 *Lov om regnskapsplikt*.
- Otley, D. T. & Berry, A. J. (1994). Case study research in management accounting and control. *Management Accounting Research*, 5(1), 45–65.
- Paton, W. A. (1922). *Accounting theory, with special reference to the corporate enterprise*. Ronald Press.
- Paton, W. A. & Littleton, A. C. (1940). *An introduction to corporate accounting standards*. American Accounting Association, Monograph No. 3, 1940.
- Smith, M. (2019). *Research methods in accounting*. SAGE Publications.
- Sutopo, B., Kot, S., Adiati, A. K. & Ardila, L. N. (2018). Sustainability reporting and value relevance of financial statements. *Sustainability*, 10(3), 678.
- Venturelli, A., Caputo, F., Leopizzi, R. & Pizzi, S. (2019). The state of art of corporate social disclosure before the introduction of non-financial reporting directive: A cross country analysis. *Social Responsibility Journal*, 15(4), 409–423.
- Zenkina, I. V. (2018). *Global promotion of integrated reporting by enhancing its informative and analytical value for stakeholders*.
- Zhou, S., Simnett, R. & Green, W. (2017). Does integrated reporting matter to the capital market? *Abacus*, 53(1), 94–132.
- UN. (2015). *Paris Agreement: Essential elements*. Hentet 01.02.2020 fra <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement/the-paris-agreement>